

Гейко Є.В.,
*доктор психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
(м.Кропивницький)*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІСИСТЕМНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Нормативне уявлення індивіда про себе пов'язано з його цілісністю й, навпаки, викривлене призводить до певних психічних розладів або психологічних проблем (Н. Непомняща). Окрім цього, цілісність особистості тлумачать як інтегративну характеристику особистості в цілому. Інтегрований, відкритий, усталений і стабільний, оптимально функціонуючий й схильний до розвитку суб'єкт, власне особистість, яка здатна до самоактуалізації (за А. Маслоу). Деякі дослідники трактують цілісність особистості як певну систему, яка утворюється на підґрунті єдності самості і соціальної ідентичності (Г. Балл, Ф. Лерш). Досить поширеним є визначення про цілісність, як таку, що самоорганізовується через переживання власного досвіду буття як особистості (К. Васильєв, В. Келасьєв). Частина вчених дотримуються думки про цілісність особистості, що базується на довірі людини до власної досконалої природи. Ключовим поняттям є самодовіра, ціннісне ставлення до себе, інших, світу (С. Гілліген, М. Еріксон). А також цілісність особистості подають як діяльнісно-системну характеристику (С. Максименко, Л. Станкевич).

Кожне із поданих значень має певну цінність. Проте, для того щоб поєднати ці значення, необхідно віднайти критерій. Можливо, рефлексивність дозволить людині уявити себе водночас у якості об'єкта власного спостереження, мислення і регуляції.

Також варто говорити про полісистемну цілісність особистості, що являє собою ментальну репрезентацію картини світу через власний мета-індивідуальний світ. Така репрезентація змінюється в залежності від позиції у взаємодії зі своїм оточенням, самоорганізацією.

Формування цілісності особистості майбутнього психолога є суттєвим чинником результативності процесу професіоналізації фахівця соціономічної галузі.

На підставі емпіричних даних нам вдалося виокремити типи паттернів поведінки студентів-психологів в процесі самоорганізації полісистемної цілісності особистості. За результатами кластерного аналізу даних досить чітко було виділено групи «адаптивних» та «неадаптивних» стратегій, що задіюються у процесі самоорганізації полісистемної цілісності особистості.

Група «адаптивних» паттернів поведінки студентів-психологів, за результатами кластерного аналізу утворюється, з двох типів. Обидва паттерни рис виявляють загальні особливості, найсуттєвіший з яких – відсутність потреби у саморуйнуванні й стремління триматися за життя й буття:

Визначено три типи студентів-психологів, які характеризуються «неадаптивними» паттернами самоорганізації полісистемної цілісності особистості. Перший характеризується надвисокою екстравертованістю, життєрадісністю, енергійністю, низькою тривожністю. Також знижений самоконтроль, імпульсивність, опора на почуття, безпосередність. Поряд із цим більш виражена, ніж у інших «неадаптивність» м'якість та чутливість, висока залежність від думки групи, менша ригідність, схильність відкладати рішення і висновки. Зазначений тип вирізняється переважанням «фактору к-»: «імпульсивні «сенситивні». Переважно складність у процесі самоорганізації цілісності особистості пов'язана у них із труднощами у соціальної адаптації, особливо у взаємодії із одногрупниками, викладачами.

Другий паттерн «неадаптивних» стратегій у процесі самоорганізації полісистемної цілісності особистості у студентів-психологів пов'язаний із високим рівнем тривожності, стурбованості, втім менш вираженою емоційною стабільністю. Характерною є соціальна боязкість, достатньо виражені депресивні тенденції, фрустрованість, надмірна обачність. У порівнянні із іншими «неадаптивними» паттернами поведінки, тут представлена дуже чітко «фактор к» й «фактор s»: «нестабільні емоційні – «саморуйнуючі».

Третій паттерн вирізняється чітко вираженими «фактором е» й «фактором m». Хоча, самі по собі зазначені фактори не є чинником успішної самоорганізації полісистемної цілісності особистості. Однак високий рівень схильності до спілкування поєднується із зниженим рівнем міжособистісної чутливості, самовпевненістю, що спричинює труднощі у взаємодії з пацієнтами та колегами, а також конфлікти: «неемпатійні, самовпевнені схильні до накопичення».

Успішність процесу самоорганізації полісистемної цілісності особистості студентами-психологами пов'язана із сміливістю, емоційною стабільністю. Проте, «Імпульсивні залежні – «сенситивні» сміливі і активні, але рішення приймають хаотично, без спирання на факти, логіку, стабільні принципи. Тому не вписуються в специфіку галузі, внаслідок слабкої представленості таких властивостей як чіткість, підпорядкованість картини світу особистості професійній реальності, а також стабільності і прогнозованості. Отже, «фактор m», що постає у вигляді хаотичності понять, складності та мозаїчності суб'єктивних категорій спричинюють певні труднощі у самоорганізаційних процесах, пізнанні та спілкуванні, взаємодії з оточуючими.

Причини «неадаптивності» стратегій самоорганізації полісистемної цілісності особистості полягають у нечутливості до оцінок, залежності від групових норм студентів-психологів. Рівень тривоги є нижчим за «адаптивних» екстравертів, а також нижчим є почуття провини, проте надвисокою – самовпевненістю. Негативну роль тут відіграють небажані риси характеру.

Отже, слід сказати, що три основних характерологічних паттерни, які заважають успішності процесу самоорганізації полісистемної цілісності особистості студентами-психологами: 1) самовпевнена нечутливість до оцінок; 2) виражена тривожність, напруженість, депресивність; 3) динамічність,

життєрадісність із зниженим самоконтролем і нелогічним для такого середовища стилем поведінки і мислення.

Загальними характерологічними передумовами становлення полісистемної цілісності особистості є: сприйняття нового, наявність інтелектуальних інтересів; сенситивність, чутливість, повага до цінностей, конформність; безпосередність і прямолінійність; серйозність, розсудливість; упевненість в собі, відсутність депресивних тенденцій; висока вимогливість до себе й оточуючих, цілеспрямованість; невисока «понятійна диференційованість».

За нашими спостереженнями, самоорганізації полісистемної цілісності особистості передують: вимогливість до себе та оточуючих, відсутність депресивних тенденцій, а також упевненість у собі, власній компетентності, цілеспрямованість, інтелектуальних потреб.

Окрім цього, слід відзначити, що передумовою самоорганізації полісистемної цілісності особистості студентів-психологів є гнучкість, логічність.

За результатом факторного аналізу виявлено, що для досліджуваних найсуттєвішими сферами, з якими пов'язана полісистемна цілісність особистості, є переживання краси як етичної категорії, «любов», «наявність вірних друзів», «упевненість у собі, свобода від внутрішніх суперечностей», «пізнання (підвищення освіти, розвиток культури, інтелекту)», «свобода як незалежність у вчинках та діях», «щасливе сімейне життя», «творчість». Тобто, схильність щодо самореалізації та реалізації потреби в діяльності та академічній діяльності студентів-психологів сприяє самоорганізації полісистемної цілісності особистості.

Література:

1. Балл Г. А. Понятие «личность» в контексте модельной трактовки культуры / Г. А. Балл, В. А. Мединцев // Мир психологии. – 2012.- № 3 (71). – С. 17 – 30.
2. Васильев Г. Н. Самоорганизация целостности: психо- и социогенез. / Г. Н. Васильев, В. Н. Келасьев. - СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2003. – 204 с.
3. Гиллиген С. Наследие Милтона Эриксона. / С. Гиллиген. – М.: Психотерапия, 2012. – 416 с.
4. Лерш Ф. Розуміння особи у психології / Ф. Лерш // Гуманістична психологія: Антологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів: У 3-х т. / Упорядники і наукові редактори Р. Трач (США) і Г. Балл (Україна). – К.: Університетське видавництво «Пульсари», 2001. – С. 93 -109.
5. Максименко С. Д. Витоки особистості: генетико-моделюючий аспект дослідження // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. ст. – К., 2004. – Т. 4, вип. 2: Психологія розвитку дошкільника. – С. 3–21. – Бібліогр.: 5 назв.

6. Непомнящая Н. И. Целостность или диссоциация личности и рефлексивные уровни самосознания / Н. И. Непомнящая // Мир психологии, 2003. - № 2. – С. 145-155.
7. Erickson M. N. The burden of responsibility in effective psychotherapy. / M. N. Erickson // The American Journal of Clinical Hypnosis, 1966. – 6. – P. 269 – 271.